JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

www.jogiforum.hu

A jogos védelem gyakorlati kérdései a bírósági tárgyalóteremben

Szerző:

dr. Kertész Andrea

Lezárás helye, ideje:

Budapest, 2022. január 26.

I. Jogos védelem-Önvédelem?

Ezen témakörben már megszámlálhatatlan jogdogmatikai értelmezés, előadás, egész cikkek, könyvek sora született. Mint gyakorló bíró azonban bizton állíthatom, hogy a tárgyalóteremben ezek nem – mindig –nyújtanak hathatós segítséget a gyakorlatban. Ugyanis minden ügy más, és más, a terheltek indokai, hivatkozási alapjai pedig nem ismernek határokat. Ha egy egyszerű garázdaságról vagy testi sértésről van szó, azonnal sziporkáznak az ötletekben, hogy hogyan úszhatják meg a büntetést. Azt ugyanis mindenki, már gyerekkorától tudja, hogyha nem én kezdtem, csak védekeztem, akkor nem én vagyok a hibás. Ezt már óvodáskorban a kisgyermekek is bevetik, és a pedagógus legyen a talpán, hogy eldöntse, Zolika, vagy Petike kezdte a verekedést. Most mindketten ott ülnek az igazgató előtt bevert orral, és egymásra mutogatnak... Egyáltalán igazságot kell -e tenni köztük? Egyik kutya, másik eb. A garázdaságért, mint szubszidiárus bűncselekményért a terhelt azonban akkor is felel, ha más súlyosabb – a példánál maradva, testi sértés – nem valósult meg. A nyílt utcán dulakodni, büntetendő; társadalmi érdek ugyanis, hogy ilyen ne történjen, vagy ha igen, akkor annak szankciója legyen. Az utcán lévő (átlag)emberek, akár idős nénik, gyerekek ennek látványától megijednek, megbotránkoznak, megriadnak. A mindennapi életben azonban valóban gyakran az egyik kezdi, a másik meg visszavág, védekezik. Vagy azt várjuk el, hogy minden megtámadott személy hagyja magát megverni? Vagy fusson el? Ha meg is védheti magát, meddig mehet el? Csak elháríthat? Például lefoghatja a kezét? Vagy vissza is üthet? Akár eszközt is alkalmazhat? Akár meg is ölheti támadóját? A megtámadott személy sokszor kerül terhelti pozícióba, sok esetben pedig magánvádas eljárás keretében kerül sor az elítélésére. Ezek szintúgy olyan kérdések, melyeket a jogirodalom már sokszor sokféleképpen megválaszolt, én erre most nem is vállalkoznék, ehelyett bemutatnék három a közelmúltban tárgyalt ügyemet. Ezek előttem, helyi bíróságon folytak, és mindháromban másodfokú döntésre is sor került, melyek a jogos védelem fennállásában helybenhagyó, esetlegesen indoklásában mást erősítő határozatként. Azt már most kiemelném, hogy az adott szituációban, sokszor másodpercek leforgása alatt a nagyon nehéz „helyesen”, a legjobban cselekedni, és utána ijesztő, hogy a hatóság (rendőrség, ügyészség, bíróság) évekig vizsgálja az eset összes körülményét, pontról, pontra, másodpercről, másodpercre, így nagyon fontos, hogy ezt minden alkalommal szem előtt kell tartani, valamennyi eljárásban résztvevő személynek, mert csak ez alapján lehet eldönteni egy ügyet, és igazságot szolgáltatni, anélkül, hogy bárkinek a jogai csorbuljanak Természetesen mindegyiket

anonimizált formában kívánom bemutatni, bármilyen valós eseménnyel történő egyezőség csak a véletlen szüleménye...

II. Az első - Alma és szerelme, valamint az édesapja esete

II/1. A szereplők

A három főszereplő: Alma, a lány, és szerelme, nevezzük: Zoltánnak, valamint a lány édesapja, Sándor. A történet egy mai, modern Rómeó és Júlia replikája. Zoltán roma származású, elmondása szerint édesanyjával régi, múzeumi tárgyak eladásából él, antikvitásuk van, emellett többszörös visszaeső, drog,- és alkoholfüggő, és személyiségzavarban szenved, mely betegsége időszakosan szakorvosi – pszichiátriai ellenőrzés, és gyógyszeres kezelés – ellátást igényel. A lány magyar származású, de ő sem egy angyalka, ezt mutatja az is, hogy a bírósági tárgyalásra büntetés-végrehajtási intézetből állították elő az ügy „koronatanújaként". Alma természetesen élt a törvény adta mentességi jogával, nem kívánt a vádlottak: az édesapja, és a szerelme ellen, vagy mellett vallani. Sándor egyébként rasszista beállítottságú, főként a romákkal szemben. Az első tárgyaláson közölte, hogy nem kell neki kirendelt védő, majd ő hoz az egyik szélsőjobb párttól... Mondtam, hogy tiszta Shakespear-i dráma, egyenlőre szerencsére ennek nem lett a vége halál, csak egy verekedés, nagyobb sérülések nélkül.

II/2. A történet

Egy nap Zoltán Almával otthonukban tartózkodtak. Abban az időben mindketten rendszeresen, jelentős mennyiségű alkoholt, és gyógyszert fogyasztottak. Dél körül Alma telefonon riasztotta családját, hogy Zoltán megint megverte, segítsenek neki. Ekkor édesapja, testvére, és annak barátnője ismerősük autójával azonnal Almáékhoz mentek, hogy segítsenek neki. Mikor megérkeztek, látták, hogy Alma arcán több sérülés volt látható, így édesapja feldühödve kérdőre vonta Zoltánt, hogy „Te bántottad, te féreg?!". Majd másik lánya javaslatára Sándor azonnal elment feljelentést tenni Zoltán ellen az illetékes rendőrkapitányságra. Várakozásuk közben újabb telefonhívás érkezett Alma részéről, azzal, hogy ne tegyenek feljelentést élettársa, Zoltán ellen, mert akkor öngyilkos lesz. Erre mindannyian visszamentek, ahol Sándor figyelmeztette Zoltánt, hogy mindenképpen fel fogja

jelenteni, azért, amit a lányával tett, legfeljebb későbbi időpontban. Ekkor Zoltán kikelt magából, a konyhafiókból elővett egy kést, és azzal a felszólítással, hogy „Most megdöglesz!”, Sándor felé indult, mire egy, a személyét tekintve ismeretlenül maradt férfi – szomszéd - feltartóztatta Zoltánt, és kicsavarta a kezéből a kést, eközben Sándor, a saját szavait idézve - „a békesség megőrzése érdekében” - távozott a lakásból, és a ház előtt várta a többieket, akikkel érkezett. Kis idő múlva azonban az utcán megjelent Zoltán, aki rögvest Sándor felé indult, azzal, hogy „most nem menekül, most lerendezik a dolgot”.Majd többször ököllel ütött Sándor felé, aki mindannyiszor elhajolt az ütések elül, ezután rúgni próbálta őt, az egyik rúgás súrolta is testét, ekkor már Sándor is úgy gondolta, hogy „most dűlőre kell vinni a dolgot, valahogy ki kell, hogy iktassa” támadóját, „inkább a rendőr kísérje, mint a pap”. Így Zoltán lábát - rúgásakor - Sándor elkapta, meglökte, mire Zoltán megmarkolta Sándor ingét, és egyensúlyukat veszítve mindketten a földre estek. Végül az előzőleg már segítségükre kelt szomszéd szétválasztotta a vádlottakat. Ezt követően Sándor, ígéretéhez híven, 15 óra 7 perckor bejelentést tett Zoltán ellen a rendőrkapitányságon lánya bántalmazása miatt. Zoltán cselekménye következtében Sándor mintegy 5.000,- forint értékű inge elszakadt, míg Zoltánnak két napig a nyakán a bőr bevörösödött. Zoltán kirívóan erőszakos viselkedése alkalmas volt arra, hogy a jelenlévők személyekben megbotránkozást és riadalmat keltsen.

II/3. A vallomások, egyéb bizonyítékok értékelése

Az ügy két vádlottja, Zoltán, és Sándor is vallomást tett. Mindketten tagadták bűnösségüket, azt azonban nem, hogy az utcán dulakodtak. Az ügyészség vádirata is csupán ezen tényt tartalmazta mindössze három kijelentő mondatban. Zoltán azt elismerte, hogy eset napján valóban a lakásukra hívta Alma a családját, hogy hozzanak jeget, mert „külsérelmi nyom” volt rajta. Erre megjelent az édesapja, Sándor, aki elkezdett „őrjöngeni, pattogni, hogy „így a lánya - úgy a lánya”, mire adott neki egy pofont. Ekkor Sándor felkapta a személyi igazolványát, és elindult kifelé, erre Zoltán elővett egy kést, és elkezdte magát vagdosni, kérte vissza az igazolványát. De Sándor kiszaladt a személyivel együtt a lakásból, mire ő utána sietett, és kinn az utcán dulakodni kezdtek. Hangsúlyozta, hogy innen már nem nagyon emlékszik a történtekre, csak arra, hogy lökdösődtek, birkóztak, és Sándor lenyomta a földre, fojtogatta, aztán valaki leszedte róla. Kiemelte, hogy „tudathasadásos állapota miatt” gyógyszereket szed, ezért nem szokott emlékezni a történtekre, így amit elmondott, azt is másoktól tudja. A dulakodástól a nyakán két napig a bőr bevörösödött. Könnyű testi sértés vétsége miatt

magánindítvánnyal élt Sándorral szemben. Sándor ezzel szemben az ítéleti történeti tényállássá tett nyilatkozatot tette, azt mindvégig hangsúlyozta, hogy csak védekezett, hogy nem tudott elfutni Zoltán támadása elől, 70 éves, úgy érzi, „kényszerítve volt a verekedésre". Azt is kiemelte, hogy úgy érezte, hogy Zoltán „az életére tört", azzal tisztában van, hogy nem szabad utcán verekedni, muszáj volt visszaütnie, mert a fájós lába miatt nem tudott elszaladni Zoltán támadása elől. Hozzátette, hogy akkor arra gondolt, hogy inkább a „rendőr vigye el, mint a pap", ő védekezett támadója ellen.

II/4. „Jogászkodás"

A bíróságnak annak a megállapítása volt a feladata, hogy az utcán történő verekedéshez, amit a vádirati tényállás is tartalmaz, a vádlottakat valójában milyen okok vezették, és, ami még fontosabb, hogy melyikük kezdeményezte, valamint ezt továbbgondolva, hogy az egyikük támadására volt -e a másikuknak válasza, ami végül dulakodáshoz, erőszakos magatartáshoz vezetett. A bíróság töretlen gyakorlata szerint az ilyen jellegű cselekmények vizsgálatakor különösen fontos az aprólékos, mindenre kiterjedő bizonyíték feltárása, valamennyi a helyszínen tartózkodó tanú meghallgatása, az okiratok maradéktalan beszerzése, és azok egyenkénti, és összességükben is történő értékelése. Sándor nyilvánvalóan haragudott Zoltánra, amiért rendszeresen bántotta lányát, amiért ilyen (ahogyan Zoltán is elmondta, „nagyon rossz életet éltek", ittak, gyógyszereztek) körülmények között éltek, sokszor hangot adott annak, hogy mindezért kizárólag Zoltánt tartja felelősnek, többször említette ekörben romaszármazását. Összességében Sándor érzelemvezérelt, ignoráns, bárdolatlan attitüdű személy.

A jogos védelem, mint büntethetőséget kizáró ok egy jogtalan támadásra adott válasz, kényszerű cselekmény, amely bár megvalósít bűncselekményt, de annak társadalomra veszélyességének hiánya miatt kizárja a bűnösséget. A törvény ez esetben a védekezést a megtámadottra bízza. A támadás aktív, általában erőszakos magatartás, és tartalmilag jogtalan, tehát külső szemlélő szerint bűncselekmény formát ölt. A bíróság töretlen gyakorlata szerint a jogos védelmi helyzet fennállásának vizsgálata során a történések folyamatát, egységesen kell értékelni. Jelen esetben pontosan meg lehetett állapítani, hogy a támadó Zoltán volt, aki már a lakásban kést vett elő, akkor egy ismeretlen személy segítsége mellett még nem kellett Sándornak védekeznie, az utcán, amint ismerőseit várta, hogy visszamehessenek a kapitányságra Zoltánt feljelenteni, ismét támadólag lép fel vele szemben.

Itt kiemelendő, hogy esetkor Sándor idős, beteg ember, elfutni nem akart, de nem is köteles, és erre már a törvény is felhatalmazza a megtámadottat, míg Zoltán ereje teljében lévő fiatalember, aki ekkor már többször összeütközött a törvénnyel, szintén erőszakos cselekmények elkövetése miatt, ekkor is felfüggesztett szabadságvesztés és feltételes szabadsága próbaideje alatt állt, ittasan, begyógyszerezve támadt, előzőleg megverte a lányát is, és kés volt a kezében. A jogos védelmi helyzet addig áll fenn, amíg a megtámadott okkal tarthat a támadás folytatásától. Sándor a támadásra azonnal reagált, és ezt időben sem lépte túl. A védekező cselekményének két kritériuma a szükségesség, és az arányosság. A szükségesség azt jelenti, hogy nincs más mód a támadás kivédésére. Amennyiben a jogtalan támadás ténye megállapítható, úgy a szükségesség nem vitatható. Az elkövetéskor hatályos Btk. rendelkezései az arányosság követelménye szerint az elhárító cselekménynek arányban kell állnia az elhárítani szándékolt jogtalan támadással, hogy lényegesen súlyosabb sérelmet nem okozhat, mint amit a jogtalan támadás idézett volna elő. Jelen ítélettel elbírált bűncselekmény elkövetésének vizsgálatakor megállapítható volt az is, hogy dulakodásuk közben Zoltánnak mindössze két nap alatt gyógyuló, múló elváltozása keletkezett a nyakán, míg Sándornak sérülése nem keletkezett, ingje elszakadt, tehát Sándor védekezése mindenképpen arányosnak mondható. Kiemelendő, hogy az állandósult bírói gyakorlat szerint a jogtalan támadás következményeit a támadónak kell viselnie, és nem várható el egy idős embertől, hogy kitérjen támadója elől, vagy elfusson, az pedig, hogy védekezésének következő lépését már eltervezte gondolatban, ha esetlegesen támadója kerekedne felül, nem jelenti azt, hogy az arányosság követelményét ezzel túllépte. A garázdaság vétségének védett jogi tárgya az átlagemberhez mért társadalmi együttélés és jogi szabályainak követésében és tiszteletében megnyilvánuló köznyugalom. A bűncselekmény törvényi tényállási elemeként megvalósul a *kihívóan közösségellenesség* akkor, ha a vádlott tevékenysége nyíltan szembeszegül az adott helyen, időben rendszerint szokványos és rendszerint jelenlévő közösség által elvárt viselkedés szabályaival. Továbbá, hogy a vádlott magatartása *megbotránkozás vagy riadalom keltésére alkalmas,* ha ijedtséggel párosult érzelmi elutasítását vált ki az emberekben, jelen esetben bárkiben előidézhette volna, ugyanis az utcán meg volt ennek a reális lehetősége, sőt a tanúk elmondása szerint a szemközti házban lakó személyben megbotránkozást is keltett.

II/5. A büntetés

Mindezekre tekintettel a bíróság bűnösnek mondta ki Zoltánt garázdaság vétségében, míg Sándort az ellene társtettesként elkövetett garázdaság vétsége miatt emelt vád alól a Be. 331. § (1) és (3) bekezdéseinek értelmében - figyelemmel a Be. 6.§ (3) bekezdés c) pontjában foglaltakra – mint büntethetőséget - társadalomra veszélyességet - kizáró ok fennállása miatt felmentette. A konkrét bűnösségi körülményekre, és a törvényben megfogalmazott büntetési célokra figyelemmel úgy ítélte meg, hogy a közérdekű munka kiszabásával is elérhetőek a büntetési célok, mert a vádlott életvitele rendeződni látszik, elmondása szerint felhagyott a korábbi életmódjával, szeretne tisztességes módon élni. A bíróság álláspontja szerint Zoltán esetében – szem előtt tartva a cselekmény tárgyi súlyát -, hogy ennyi év elmúltával, konkrétan nem szabadságelvonással érhetők el a büntetési célok, hanem más büntetési nem, adott esetben a közérdekű munka alkalmazásával.

A másodfokú bíróság Sándor felmentésével egyetértett, Zoltánt azonban, főként büntetett előélet miatt végrehajtható szabadságvesztésre ítélt, melyet már egy másik jogerős alapítéletben kiszabott szabadságvesztés büntetéssel már összbüntetésbe is foglaltam, jelenleg ezen büntetését tölti...

III. A második- az orvostanhallgató fiú, és a tisztes családapa esete

III/1. A szereplők

A vádlottak: 23 éves általános orvosi karon egyetemre járó fiú, nevezzük Bencének és a 40 éves férfi, aki egy németországi hotel igazgatója, két kiskorú gyermek édesapja, példának okáért Oszkár. Mindketten büntetlen előéletűek. Rajtuk kívül Bence barátai, egy fiú, és két lány, valamint az „önvédelemből” magánál tartott gáz,- riasztófegyvere.

III/2. A történet

Bence egy tavaszi napon éjfél körül ittasan egy szórakozóhelyről hazafelé tartott barátaival. Hajnali 1 óra körüli időben megéheztek, vettek egy gyrost az utcai árusnál, majd mit sem sejtve leültek Oszkár családi házának lépcsőjén, és ott hangoskodni, nevetgélni, énekelni, beszélgetni kezdtek.

Hangoskodásuk miatt a házban lakók - Oszkár, és családja: az akkor 2 éves gyermeke, és a veszélyeztetett terhes állapotú felesége - felébredtek, nem tudtak aludni, ezért Oszkár kiment a társasághoz, majd agresszívan férfiasan odalépett hozzájuk, és azt kérdezte tőlük, hogy nem akarnak-e onnan elmenni, szó szerint: „ a picsába elhúzni ?”. Ezt a hangnemet Bence zokon vette, így a ház lépcsőjén ülve flegmán visszaszólt egy „Nem!”-mel. A provokatív, kihívó válasza miatt Oszkárt egy esetben jobb kézzel arcul ütötte Bencét, aki ettől kissé eldőlt. Bence lánybarátai Oszkár ezen erőszakos fellépésétől megijedve elhagyták a helyszínt. Eközben Bence ruházatából elővette az engedéllyel tartott gáz-riasztó fegyverét és egy alkalommal mintegy fél-2 méter távolságról Oszkár bal arca mellé lőtt egy gáztöltetű töltényt. Ekkor Oszkárnak azonnal elkezdett erősen könnyezni a szeme, mire betámolygott a házába, ahonnan értesítette a rendőrséget, Bence és barátja pedig futva elmenekültek a helyszínről.

A fegyverekről és lőszerekről szóló 253/2004. (VIII.31.) Kormányrendelet 38. § (1) bekezdésének c.) pontja alapján Bence ittas állapotban az engedéllyel kiadott gáz - és riasztófegyverét jogtalanul viselte, és használta. A lövéstől Oszkárnak a nyakának jobb oldalának bővérűsége néhány nap alatt múló elváltozásként értékelhető sérülésként volt értékelhető, a szemsérülését három orvosszakértő kirendelése után sem lehetett kétséget kizáróan megállapítani. A vádlottak cselekménye alkalmas volt arra, hogy másokban megbotránkozást és riadalmat keltsen.

III/4. A vallomások, bizonyítékok

A vádlottak egyike sem érezte felelősnek magát az ügyben. Oszkár Bence arculütését egy „elmagyarázó jellegű lökésnek” nevezte, továbbá, az ezt közvetlenül megelőző kérdését udvariasabb formában adta elő. Ezzel szemben Bence, és a baráti körébe tartozó tanúk úgy emlékeztek, hogy Oszkár azonnal erőszakosan - „nem húznátok e- el a picsába?” - kérdőre vonta őket, majd Bencét flegma válasza után pofon ütötte. Azt, hogy tenyérrel, vagy ököllel történt, nem tudták megmondani, de mindannyian határozottak voltak abban, hogy nagyot csattant, Bence még el is dőlt tőle a lépcsőn ülve. Később a tárgyaláson már Oszkár is elismerte, hogy lehet, hogy „másképpen kellett volna viselkednie”, és, hogy „nem teljesen illő stílusban” vonta kérdőre a fiatalokat, hangsúlyozva cselekménye okainak családi vonatkozásait. A lövés pillanatában a vádlottakon kívül már csak Bence barátja maradt a helyszínen, a lányok megijedtek, és elsiettek. Bence magát, a lövést nem vitatta,

de végig jogos védelmi helyzetre hivatkozott. Úgy érezte, hogy a pofon után egy második támadásnak van kitéve egy nála erősebb, idősebb férfitól, így az engedéllyel magánál tartott gáz-riasztófegyverből riasztó lövést adott le Oszkár bal arcfelének irányába. Később a fegyverszakértő megállapította, hogy Bence tévedett, és gáztöltető töltényt működtetett. Oszkár ezzel szemben azt állította, hogy Bencének valójában nem kellett tartania ettől, nem akarta már megütni őt. Bence barátja is úgy nyilatkozott, hogy az ütés után próbálta nyugtatni Bencét, aki visszalépett eredeti pozíciójába, és kivárt, hogy hogyan reagál az ütésre Bence, de hozzátette, hogy az egész szituáció nagyon agresszív volt, így természetesen nem lehet benne biztos, hogy Oszkár ne ütötte volna -e meg másodjára is barátját. A vádlottak mindezt néhány másodpercnek értékelték, míg a lányok szerint fél-2 perc is eltelt az ütés, és a lövés között. A lövés pillanatában a vádlottak közt lévő távolságot mindhárman – Bence barátja, és a vádlottak – közelinek érezték, az elmondásukban - fél méter - 2 méter közt – a bíróság megítélése alapján nincs számottevő különbség, azt, hogy közvetlen közelről lőtt volna Oszkár sem állította, az erre irányuló szembesítések azonban nem vezettek eredményre. Az igazságügyi fegyverszakértő szakvéleményében megállapította, hogy a gáznyomás csőtorkolatnál lövés során minden irányba egyenletesen terjed, riasztótöltény nem csak hanghatás, hanem hang- és fényhatás kiváltására is alkalmas. A riasztó töltény emberileg érezhető hatása függ a személy egyedi érzékenységéről, a riasztófegyver típusától, a riasztó töltény típusától, gyártójától, az időjárásától, stb. A hang és a fényhatás esti körülmények között nagyobb távolságról (több 10 méter, akár 100 méter) is érzékelhető (látás, hallás). Gyakorlati tapasztalatok alapján a riasztópisztolyból leadott lövésnél, a csőtorkolatból kiáramló gázok 1-1,5 méteren belül könnyebb, 1-2 centiméteren belül életveszélyes, rászorított csőtorkolat esetén, a támadott testrésztől (pl. fej, nyak, szívgödör) függően akár halált eredményező sérülés okozására is alkalmas lehet. Kiegészítő szakvéleményében a szakértő hozzátette, hogy az I.r. vádlott által elsütött 1 db 9 mm-es R Knall kaliberjelű elsütött töltényhüvely csappantyúján ütőszegtől származó benyomódás látható. A fenékjelzése alapján – PTP 9mm PV – német gyártmányú, töltete orr és nyálkahártyát ingerlő adalékanyagot tartalmazott. Erre a fenékrészre ütött PV betűjelzés utal. A 2004. évi XXIV. törvény 2. § 33. pontja alapján a vizsgált 9 mm R Knall kaliberjelű elsütött töltényhüvely, fenékjelzése szerint működtetése előtt gáztölténynek minősült. Bence ezt követően értetlenül állt a szakvélemény megállapításai előtt, ugyanis biztos volt benne, hogy a riasztó fegyverét elsőként riasztó tölténnyel töltötte meg, továbbá észrevételezte, hogy ha valóban gáztöltény volt, akkor a helyszínen tartózkodó barátjának és neki is éreznie kellett volna a hatást. „...és megint a jogászkodás, avagy a bizonyítékok mérlegelése” A jogos védelem, mint

büntethetőséget kizáró ok egy jogtalan támadásra adott válasz, kényszerű cselekmény, amely bár megvalósít bűncselekményt, de annak társadalomra veszélyességének hiánya miatt kizárja a bűnösséget. A törvény ez esetben a védekezést a megtámadottra bízza. A támadás aktív, általában erőszakos magatartás, és tartalmilag jogtalan, tehát külső szemlélő szerint bűncselekmény formát ölt. Jelen esetben a bíróság Oszkár fellépését túlméretezett kitörésnek, erkölcsileg, és emberileg méltányolható, és menthető okból bekövetkezett, de mindenképpen támadásnak értékelte. A jogos védelmi helyzet addig áll fenn, amíg a megtámadott okkal tarthat a támadás folytatásától. A védekező cselekményének két kritériuma a szükségesség, és az arányosság. A szükségesség azt jelenti, hogy nincs más mód a támadás kivédésére. Amennyiben a jogtalan támadás ténye megállapítható, úgy a szükségesség nem vitatható. Az elkövetéskor hatályos 1978. évi IV. törvény rendelkezései – és a 15. Irányelv III. részében megfogalmazottak szerint – az arányosság követelménye szerint az elhárító cselekménynek arányban kell állnia az elhárítani szándékolt jogtalan támadással, hogy lényegesen súlyosabb sérelmet nem okozhat, mint amit a jogtalan támadás idézett volna elő. Az arányosság követelménye a továbbiakban a szükségesség fogalmán belül vizsgálható, a szerint a védekező csak akkor felel, ha a jogtalan támadás belőle menthető ijedtséget, vagy indulatot nem váltott ki, s az enyhébb elhárítási módot tudatosan félretette, így a jogos védelmet a megtorlás eszközeként alkalmazta, és erre a jogintézmény nem ad felhatalmazást. Időbelileg addig tarthat a védekezés, amíg a jogtalan támadás tart, ezután időbeli túllépésről beszélünk, és ekkor már nem nyújt büntetlenséget az elkövető számára. A bíróság töretlen gyakorlata szerint a jogos védelmi helyzet fennállásának vizsgálata során a történések folyamatát, egységesen kell értékelni, és a jogos védelmi helyzet mindaddig fennáll, ameddig a megtámadott reálisan tarthat a támadás folytatásától, és ezt mindig a megtámadott személy szemszögéből kell vizsgálat alá vetni. Jelen esetben tehát bár a jelenlévő tanú, Bence barátja úgy láthatta, hogy a támadó „kivár”, „visszalép” eredeti helyére, nem megy a barátja felé, hogy újra megüsse, a megtámadott Bence nem így érezte. Ezt erősíti meg, hogy a megijedő, és elfutó lányok is úgy nyilatkoztak, hogy Oszkár által teremtett agresszív szituációban számíthattak újabb támadásra, az egyik lány szavaival élve: „az első pofon után talán még egy következik”. A bíróság tehát úgy értékelte, hogy jelen esetben a lövés pillanatában nem volt időbeli túllépésről szó. Oszkár ugyanis ezután nem indult haza, nem volt távozóban, mikor Bence a lövést leadta felé.

A bíróság - összességében - a vallomások mérlegelése alapján arra a következtetésre jutott, hogy mind a vádlottak, mind a tanúk szavahihetőek. Az eseményeket azonban a saját szemszögükből adták elő, így adódhattak esetleges kisebb ellentmondások vallomásaikban, továbbá, hogy Oszkár a történések elején még áldozatnak érezte magát, és így a saját szerepét kisebbíteni próbálta, majd a vallomások megismerése, a tárgyaláson való szembesülés után már maga is belátta, hogy lehet, hogy kicsit erőszakosabban lépett fel a fiatalokkal szemben, és talán, már másképpen cselekedne. Bírósági határozatok egész sora szól arról a nagyon fontos elvről, hogy jogos védelmi helyzet azonban sohasem állapítható meg annak javára, aki saját provokatív magatartásával gyakorlatilag „felveszi a kesztyűt", ekkor ugyanis már kikerül a megtámadott az elhárítás jogszerűségéből. E vonatkozásban a bíróságnak figyelembe kellett vennie Bence ittasságát, azt, hogy az engedéllyel megszerzett gáz-riasztó fegyvert ezen az estén jogtalanul tartotta magánál, és használta. Bence az őt kérdőre vonó Oszkárnak, egy nála mintegy 10 évvel idősebb családapának, ugyanis: kétségtelenül flegmán, vität-szitóan, apatikusan, közönyösen, kifejezetten szenvtelenül válaszolt, azért, mert – valóban nem kellő - udvariassággal tette fel kérdését. Ekkor Bencét az ittassága, a fegyver meglévőségének tudata, és a számbeli fölényük is erősítették. Bence tehát kiprovokálta Oszkár fellépését, erőszakosságát, a taslit, és azt felkészülten – a nála lévő fegyverrel - fogadta. Így Oszkár támadására saját maga adott okot, annak tudatában, hogy ez tettlegességhez vezethet. Természetesen amellett, hogy Oszkár reakciója erre – pofonütése – kimerítette a garázdaság vétségének törvényi tényállási elemeit, Bence azonban ezzel saját magát fosztotta meg, és rekesztette kívül a törvény adta védelmen, a jogos védelem felhatalmazásán. Hiszen a büntetőtörvény nem nyújthat védelmet egy ittas, vität kezdeményező, kihívó személynek, a jogos védelem jogintézményének ez sosem volt, és nem is lehet jogpolitikai célja, ehhez a társadalomnak nem fűződhet érdeke. A bíróság arra a meggyőződésre jutott, hogy mivel az erőszakosságra a vádlottak kölcsönös szóváltás, vita folytán készültek, így mindketten a jogtalanság talaján álltak, ezért jogos védelmi helyzet egyikük javára sem állapítható meg.

III/5. A büntetés

Az elsőfokú bíróság bűnösnek mondta ki mindkét vádlottat társtettesként elkövetett garázdaság vétségében, és a figyelembe véve azt, hogy a vádlottak mindketten büntetlen előéletűek, a jelentős időmúlást, és azt, hogy az egész eseménysor rövid ideig tartott, a törvényben meghatározott büntetési célokra, az elkövetett bűncselekmény tárgyi súlyára és a vádlott személyére figyelemmel

úgy ítélte meg, hogy a vádlottakkal szemben nem szükséges büntetést alkalmazni ahhoz, hogy őket hasonló bűncselekmény elkövetésétől vissza lehessen tartani, ezért a bíróság próbára bocsátotta őket, melynek tartamát a törvényi minimumban állapította meg.

A másodfokú bíróság Bence tekintetében időbeli túllépést állapított meg, egyebekben helybenhagyta az elsőfokú bíróság döntését.

IV. A harmadik- a parkírozó, és a parkolóőr esete

IV/1. A szereplők

Két férfi: Lóránt és Béla. Az első, aki autójával az egyik budapesti kórház előtt parkolt, és az őr, akinek feladata a szabályos megállás ellenőrzése. Mindketten 50 év körüliek, házasok, büntetlen előéletűek, és mindketten azt gondolták, hogy a köztük kialakult helyzetben nekik van igazuk, a jog mellettük áll... Mindkettőjük elítélésre sor került.

IV/2. A történet

Béla egy parkolási Kft. alkalmazottjaként, mint parkoló őr, egy őszi, délutáni időpontban Budapesten a Lóránt által – parkolójegy nélkül – leállított személygépjárműre parkolási bírságot kiszabó csekket kívánt kihelyezni. Ezen cselekményét Lóránt éppen észrevette, nehezményezte , majd mindez a vádlottak között hangos szóváltás kialakulásához vezetett, dulakodni kezdtek, melynek során kölcsönösen több ízben ököllel arcon ütötték egymást. A vádlottak kihívóan közösségellenes, erőszakos cselekménye alkalmas volt arra, hogy másokban megbotránkozást, vagy riadalmat keltsen. A vádlottak cselekmény következtében Béla szemüvege megsérült, a kb. 3000,- 5.000,- Ft értékű inge elszakadt, az alkarján, és a mellkasán kék foltok keletkeztek, az arcán kb. 2 cm-es vérző sérülés keletkezett, míg Lóránt szája fölött zúzódás keletkezett. Mindkét vádlott sérülése 8 napon belül gyógyuló. A vádlottak magánindítvánnyal nem éltek.

IV/3. A vallomások

A vádlottak mindketten az első gyanúsítotti kihallgatásuktól kezdve ténybeli beismerő vallomást tettek, bűnösségüket azonban mindvégig tagadták. Béla elmondta, hogy parkoló őrként tevékenykedett a fenti útszakaszon, mikor Lóránt személygépkocsijához érve észlelte, hogy érvényes parkolójegy nélkül várakozott. Mivel az autó hátsó szélvédőjén belül ki volt téve az elakadásjelző tábla, ezért tett egy kört, majd kb. 7 perc elteltével visszament Lóránt járművéhez. Kiemelte, hogy a legközelebbi parkoló automata kb. 15-20 méterre van, így azt gondolta, hogy elegendő időt hagyott a parkolójegy megvásárláshoz a gépjármű tulajdonosának. Ekkor megkezdve a bírságolást, ami „háromperces folyamat", a nála lévő bírságszelvényt ki kell nyomtatni, és nylon zacskóban az autó szélvédőjére helyezni, és öt fényképet kell készítenie annak dokumentálására, hogy hol parkolt az autó, mi a rendszáma, és hogy nincs a szélvédőn érvényes parkolójegy. Miközben a munkáját végezte, Lóránt megérkezett, és kb. 5-6 méterről felé közeledve folyamatosan kiabálva, hogy „takarodjál tróger, kiverem a fogad", mindeközben egyfolytában fényképezve őt. Ekkor udvariasan kérte, hogy „fogja vissza magát", de ő kiabálta, hogy „benne van az elakadásjelző, nem látod?". Ekkor tájékoztatta az eljárás menetéről, és az ügyfélszolgálat rendjéről. Hangsúlyozta, hogy Lóránt továbbra is fotózott, káromkodott, szidta édesanyját, és fenyegette, hogy „szétbassza a pofáját, kiveri a fogát.". Ekkor felszólította, hogy hagyja abba a fotózást, és a jármű fotózásához felemelte a pda-t, mire Lóránt odalépett hozzá, és megütötte egyszer a szája fölött, talán jobb kézzel. Ezután visszaütött, hangsúlyozva, hogy „dulakodásban, kétkezes cséplelésben merült ki a verekedésük". Egy kívülálló férfi feléjük tartva kiabált, hogy „hagyják abba", minek hatására szétmentek, és mindketten a rendőrséget tárcsázták. Elmondta azt is, hogy egy sérülése keletkezett a száján, mely könnyű sérülése tekintetében nem tesz magánindítványt. hangsúlyozta még, hogy négy éve dolgozik parkoló őrként, ez volt az első, hogy megtámadták, mely egyértelműen a munkája végzésének félbeszakítására irányult. A bírósági tárgyaláson úgy nyilatkozott, hogy nem érzi magát bűnösnek, majd a nyomozás során tett vallomását fenntartotta. A száján lévő sérülésről a készült orvosi látleletet bemutatta a bíróság részére. Lóránt is részletes vallomást tett, a nyomozás során elmondta, hogy betegsége miatt rendszeresen, kb. félévente orvosi kezelésre jár a kórházba. Ezen a napon is kezelőorvosához jött vizsgálatra a személygépkocsijával, mellyel leparkolt a kórház bejáratával szemben, az útpadka mellett szabályosan. Előadta, hogy nem látott az utca elején arra utaló jelzést, hogy fizető övezetben állt meg vagy nem, meg egyébként is kirakta a hátsó szélvédőre az

elakadásjelző táblát, mivel a személygépkocsija komputere hibás, így nem tudta, hogy elindul majd, vagy sem. Ekkor elkezdett automatát keresni a környező utcákban, ezután, mivel nem talált, bement kezelőorvosához. Mikor a kórház bejáratától visszafordult, látta, amint Béla a járműve bírságolását végzi, mire odalépett hozzá, és kérte, hogy ne bírságolja meg, mert éppen parkoló jegyet kíván venni. Béla erre flegmán közölte, hogy őt ez nem érdekli, és folytatta a munkáját. Ekkor Lóránt több fényképet készített a saját autójáról, igazolva, hogy a szélvédőjén kint van az elakadásjelző tábla, valamint Béláról. Ezt Béla kikérve magának, szóváltás alakult ki köztük, mindketten a saját igazukat hajtogatva, ami kiabálásig fokozódott, majd egyre indulatosabb lett mindkettőjük, mire Béla levette a szemüvegét, eltette, majd ökölbe fogott kézzel hozzá lépett, és megütötte. Azt nem tudta, hogy hány ütést adott, és kapott, hangsúlyozva, hogy a verekedés elején még védekezésül felemelte a kezét a teste elé, és alkarját érték az ütések, majd mikor a szemüvege leesett a földre, „elborult az agya”, és ő is ütött. A dulakodásukat egy ismeretlen járókelő szakította félbe, majd mindketten hívták a rendőrséget. Elmondta még, hogy a rajta lévő ing, ami kb. 3-5.000,- Ft, zsebe leszakadt, melynek megtérítésére polgárjogi igényt nem jelent be. A tárgyaláson a gyanúsítotti vallomásával egyezően adta elő a történteket, kiemelve, hogy a dulakodás következtében az arca felrepedt, az alkarján, és a mellkasán kék foltok keletkeztek, orvosi ellátásban nem részesült, magánindítvánnyal nem élt.

Az ügyben felkutatott kívülálló, a vádlottakat szétválasztó tanú elmondta, hogy az eset napján a kórház előtt várta a feleségét, és az apósát, amikor arra lett figyelmes, hogy egy férfi azt mondja a parkolóőrnek, hogy „Én is tudok ám fényképezni.”. Erre a parkoló őr teljesen nyugodtan reagált. Ezt követően a parkoló férfi érvelni kezdett, hogy nem volt jogszerű a büntetése, mivel kirakta az elakadásjelző táblát a kocsija hátuljának ablakába, továbbá, hogy a parkolóőr időt sem hagyott neki, hogy elmenjen parkolójegyet venni. Ekkor a parkolóőr ennek ellenkezőjét bizonygatta. Ezután a parírozó férfi elindult jegyet venni a másik utca felé, majd hirtelen megálltak egymás mellett, és elkezdtek dulakodni. Kiemelte, hogy ez egy nagyon rövid ideig tartó intenzív „egymásnak esés” volt, mindketten gyakorlatilag védekezés nélkül ütötték egymást, azt azonban nem látta, hogy ki ütött először, és, hogy ki hová ütött pontosan. A verekedés végén Béla szemüvege a földön volt, Lóránt ingzsebe szétszakadt, a szeme alatt egy karcolás volt látható. Hangsúlyozta, hogy a verekedés úgy szakadt meg, hogy a két vádlott szétugrott, ezután kicsit lenyugodva, mindketten telefonálgatni kezdtek. Kérdésre kiemelte, hogy a vádlottak magatartása benne félelmet, megbotránkozás nem keltett, de meglepődött azon, hogy két férfi csak így tudja megoldani a felmerülő szituációt.

IV/4. Mérlegelés, és büntetés

A fentiek alapján a bíróság egyértelműen meg tudta állapítani, hogy a vádlottak a terhükre rótt bűncselekményt elkövették azzal, hogy az utcán hangosan káromkodva, trágár szavakkal illették egymást, mely szóváltás dulakodásba torkollott, egymást több ízben arcul ütve. A bíróság tényként értékelte, hogy a cselekménysort együtt kezdték meg, azt azonban nem lehetett megállapítani, hogy melyiküké volt az első ütés, illetve, hogy a dulakodásuk során melyikük találta el elsőként a másikat, így a jogos védelmi helyzet fel sem merülhet egyikük javára sem. Mindezekre tekintettel a bíróság *bűnösnek* mondta ki a vádlottakat társtettesként elkövetett garázdaság vétségében, és 50-50.000,- Ft pénzbüntetésre ítélte őket.

A másodfokú bíróság az ítéletet helybenhagyta.

V. A negyedik eset – az úgynevezett bv-s ügy, Gézával

V/1.A szereplők

Tíz férfi: Géza, Tamás, és Ábel, valamint még 7 fogvatartott társuk egy cellában.

V/2. A történet:

Az utóbbi évek tárgyalótermi gyakorlatából – magának a történetnek a részletezése nélkül - annak kiemelését tartottam fontosnak, hogy a Btk. 22. § (1) bekezdése értelmében a jogos védelem során az egyik fél (védekező) nem lépi át a jogos, és jogtalan közti határvonalat, csakis kizárólag a másik fél (támadó) állhat a jogtalanság talaján. A jogos védelem ugyanis, mint büntethetőséget kizáró ok egy jogtalan támadásra adott válasz, kényszerű cselekmény, amely bár megvalósít bűncselekményt, de annak társadalomra veszélyességének hiánya kizárja a bűnösséget. Így abban az esteben semmiféleképpen nem állapítható meg, ha a vádlott magát a cselekményt (a szúrást sem) ismeri el, mivelhogy ez esetben bűncselekmény hiánya miatti felmentésének volna helye.

Az alapkonfliktus Géza, és Ábel közt tört ki, annak okán, hogy a rangidős rab felhívta Gézát, hogy ne rejtegessen a zárkában tiltott tárgyat, mivel annak lehetséges következményeként, mind a tízen, fegyelmi vétséggel számolhatnak. Géza azonban ezen helyzetet kissé rosszul lereagálva, durva, sértő szavakkal illette Tamást. Ezt nehezményezte Ábel, melynek okán köztük kisebb dulakodás kezdődött, mire Tamás közéjük állt. Erre a bv-ben rendszeresített bugyli bicskát ragadva Géza Tamást szúrta meg.

V/3. A vallomások

A vádlott az eljárás során mind a történteket, mind tettének magyarázatát is többféleképpen adta elő. Ezentúl pedig az is kétségtelen volt, hogy Géza vallomásai a többi bizonyítékkal (így a tanúvallomások, orvosi iratok, fényképfelvételek, igazságügyi orvosszakértői vélemények) sem álltak összhangban, azok több ponton is mind önmagukban, mind az egyéb bizonyítékokkal ellentétben álltak. Ugyanis, ha a vádlott védekezését fogadta volna el a törvényszék, akkor a legfőbb anomália (azaz, hogy hogyan került egy vágás a sértett nyakára) megválaszolatlan, nyitott marad. Az ő elmondását, mely szerint a sértett bosszúból magának okozta volna a sérülését, az életszerűtlenség, a logikátlanság, az irracionalitás öleli körbe. Továbbá azt a fajta elkövetési mechanizmust (pengével önkezűleg okozta) azonkívül, hogy maga a sértett is vitatta, mindkét igazságügyi orvosszakértő is egyértelműen kizárta.

Azt ugyanis maga sem vitatta Géza, hogy egy tiltott tárgyat a műhelyből a zárkába magával vitt, annak ellenére, hogy tudta, hogy ezzel az Intézet szabályait megszegte, és veszélybe sodorta zárkatársait is. Mikor ezt számonkérte rajta fogvatartott-társa, a sértett, akkor azt is elismerte, hogy ezt elhallgatva „tiszteletlenül” beszélt vele. Azt sem vitatta, hogy ezek után Ábellel, és Tamással dulakodni kezdtek. A történet kronológiáját tekintve mindez idáig a sértett, és a többi zárka társa is egyezően vallottak. Az ezt követő eseményekre a vádlott azonban különböző tartalmú vallomásokat tett. Azt ő maga sem vitatta, hogy Tamással ezt megelőzően konfliktusa sosem volt, tehát a „bosszú”, mint indok ki is zárható.

Géza azonban azt is tagadta, hogy *bármilyen* eszközt használt volna a sértettel történő dulakodásuk kapcsán. Ezt azonban szintén határozottan cáfolta a sértett és Ábel, mint tanú, valamint az

orvosszakértők megállapításai is. Továbbá több fogvatartott-társ is arról számolt be a tárgyaláson, hogy Géza vita közben a szekrényéből kikapott egy kiélezett bv-s kést, és azzal vágta meg Tamást. Két fogvatartott tanúként azt is elmondta, hogy a vita után a földön látták kést. Egyikőjük pedig arra lett figyelmes, hogy Tamás azt mondja Gézának, hogy „hülye vagy, megvágtál?”.

A dulakodás közbeni testhelyzetüket tekintve az eseménykor a zárkában tartózkodó személyek közül 7 tanú megerősítette, hogy Géza és Ábel közt kezdődött a vita, míg Tamás csupán békít szándékkal közéjük állt, széttartott kézzel, hogy ne legyen nagyobb baj. Mindez pedig a védő által hivatkozott jogos védelmi helyzet felmerülését (mint a sértett részéről érkező jogtalan támadás) zárta ki.

Fontos még kiemelni, hogy az elkövetés eszköze tekintetében – ugyanis az a késői nyomozás megindítása okán, az nem került lefoglalásra – például elsődlegesen kizárólag a sértett konkrét sérüléseiből, és az orvosszakértői véleményben foglaltakból tudott a törvényszék kiindulni, tényadatot nyerni.

V/4. Büntetés

Mindezekre tekintettel a bíróság bűnösnek mondta ki Gézát emberölés bűntettének kísérletében. A bíróság a fenti bűnösségi körülményekre és a Btk. 79. §-ban meghatározott büntetési célokra – főként a bűncselekmény tárgyi súlyára és az elkövetés módjára – figyelemmel úgy ítélte meg, hogy a vádlottal szemben a Btk. 34. § és 35. § (1) bekezdésében meghatározott szabadságvesztés büntetés kiszabása indokolt. Szem előtt tartva azt is, hogy A Kúria 3/2013. számú Büntető jogegységi határozatának IV. pontja szerint a jogpolitikai elveink értelmében a *törvény szigorát kell alkalmazni* az élet elleni bűncselekmények elkövetőivel szemben.

A bíróság a fenti bűnösségi körülményekre és a Btk. 79. §-ában meghatározott *büntetési célok*ra, főként az elkövetett bűncselekmény kiemelkedő tárgyi súlyára és a vádlott előéletére, mivel a vádlott a Btk. 459. § (1) bekezdés 31. pontja alapján visszaeső, a kiszabható büntetésre is figyelemmel úgy ítélte meg, hogy a vádlottal szemben a Btk. 34. §-ában, és a 35. § (1) bekezdésében írt határozott tartamú szabadságvesztés kiszabása indokolt. A bíróság megítélése szerint ugyanis kizárólag a végrehajtandó szabadságvesztés valósíthatja meg a büntetés céljait, járhat kellő hatékonysággal, és

azzal a preventív céllal, hogy a jövőben visszatartsa őt bűncselekmények elkövetésétől. A bíróság ennek mértékét – viszonylag hosszabb tartamban, kilenc évben, a Btk. 80. §-ban megfogalmazott büntetés kiszabási elvekre figyelemmel állapította meg, a Btk. 80. § (2) bekezdése alapján a kiszabható büntetés középmértéke ugyanis tíz év.

VI. ...és amely ügyek még folyamatban vannak

Mindebből látható, hogy minden ügy más, és más, egy valami azonban közös, és ez így is marad, amíg világ, a világ: ha két ember verekszik, mindig az egyik kezdi, a másik védekezik. Ennek jogi megítélése azonban csöppet sem egyszerű: ki-kit provokált, hogyan, mivel, a másik is felvette a kesztyűt, vagy csak kénytelen volt védekezni, időben nem lépte-e át a védekezés adta lehetőséget, ami valóban szükséges, és arányos volt-e. Jelenleg is három folyamatban lévő ügyemben a terheltek védekezésének alapja az „önvédelem”: egy lépcsőháti verekedésben, egy utcán történő lefejelésben, melynek eredménye egy orrcsonttörés lett, valamint egy maradandó sérülés a harmadik ügyben, ahol a terhelt leharapta az ujját a sértettnek. Ezen ügyekről jelenleg további részletet nem árulhatok el, jogerős befejezésük azonban hamarosan várható, így a kérdés boncolgatásának folytatása sem maradhat el. Amíg ugyanis a terheltek előszeretettel hivatkoznak a jogos védelemre, a tárgyalóteremben újra és újra át kell gondolni ezen tárgykört a konkrét ügyre aktualizálva.